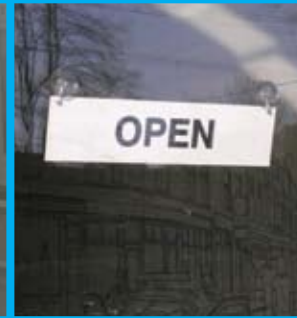

WIJKVISIE KLARENDAL

KLARENDAL 2022, EIGENZINNIG EN ONDERNEMEND

INHOUDSOPGAVE

	KLARENDAL 2022, EIGENZINNIG EN ONDERNEMEND 2	
	STABIELE EN PRETTIGE WOONOMGEVING 3	
	HET GAAT DE MENSEN GOED 4	
	GOEDE VOORZIENINGEN IN DE BUURT 5	
	SCHOON, HEEL EN VEILIG 6	
	STERKE WIJKECONOMIE 7	
	VELPERPOORTSTATION - SONSBEEKSINGEL 8	
	KLARENDALSEWEG / KLARENDALSEPLEIN 9	
	VERBETERING STADSVERNIEUWINGSGBIEDEN 10	
	EEN DUURZAME WIJK 11	

KLARENDAL 2022, EIGENZINNIG EN ONDERNEMEND

Klarendal is een wijk met veel gezichten: volks, divers, met oude en nieuwe Nederlanders, ondernemend en hip. De wijk is gunstig gelegen, vlakbij het stadscentrum van Arnhem. Klarendal was vroeger een levendige katholieke arbeidersbuurt en van oudsher een gewilde vestigingsplaats voor ondernemers, met name detailhandel, geconcentreerd aan de hoofdassen. Maar met de stadsvernieuwingsgolf van de zeventiger jaren veranderde de wijk sterk. Dit werd vooral zichtbaar in sterk teruglopende bedrijvigheid. In de daarop volgende decennia viel de wijk ten prooi aan verdere achteruitgang en daarmee gepaard gaande verloedering en onveiligheid door drugsoverlast. Hierop is door de gemeente wel gereageerd, maar teveel in de vorm van korte termijn maatregelen.

Eind jaren negentig werd, op initiatief van bewoners en beroepskrachten, een eind gemaakt aan de achteruitgang. Met eendrachtige inzet werd, onder het motto 'Klarendal Kom Op', de weg naar blijvende verbetering ingeslagen. Waar de wijk in voorafgaande decennia werd geconfronteerd met cyclische terugval, heeft de wijkverbetering de laatste tien jaar, o.a. met de komst van het Modekwartier, een duurzaam karakter gekregen. In de afgelopen periode hebben gemeente en woningcorporatie de trekkersrol vervuld. In de nu volgende periode zal de voortrekkersrol meer door bewoners en ondernemers moeten worden overgenomen.

HET DOEL VAN DE WIJKVISIE

De wijkvisie Klarendal 2022, eigenzinnig en ondernemend bouwt voort op 'Klarendal Kleur en Karakter' uit 2003.

Er is sinds Klarendal Kleur en Karakter veel gebeurd, zoals:

- het imago van de wijk is sterk verbeterd;
- het vertrouwen van de bewoners in de toekomst van de wijk is sterk toegenomen;
- er zijn meer dan vijftig nieuwe ondernemers in de wijk gevestigd;
- de positie van Klarendal op de lokale woningmarkt is versterkt;
- de overlast in de wijk neemt duidelijk af;
- er komt een gezondheidscentrum in de voormalige School III;
- er wordt hulp geboden aan tientallen huishoudens d.m.v. het 'Vernieuwingsproject';
- het aantal werkzoekenden is gestaag afgenomen;
- het gemiddeld besteedbaar inkomen is toegenomen door de vestiging van nieuwe bewoners met meer koopkracht;
- tientallen Klarendallers zijn geleid naar werk, opleiding en eigen bedrijf;
- de twee basisscholen zijn gefuseerd tot één wijksschool 'Kunstrijk'. Kunstrijk krijgt onderdak in het nieuw te bouwen Multifunctioneel Centrum (MFC). Op de locatie zijn het Kunstbedrijf, het theatergezelschap Huis van Puck en de jongerenvoorziening De Mix al gevestigd;
- karakteristieke en vaak monumentale gebouwen, zoals de Menno van Coehoornkazerne, School III, het Kindertehuis

aan de Sonsbeeksingel en de winkels aan de Klarendalseweg, hebben door een nieuwe bestemming weer toekomst gekregen.

Het belangrijkste doel van Klarendal 2022, eigenzinnig en ondernemend is het vasthouden en uitbouwen van de positieve dynamiek van de laatste tien jaar.

Mensen die wonen en werken in Klarendal hebben sinds enkele jaren weer het heft in handen. Bewoners krijgen een actieve rol en zeggenschap in projecten. Daar moeten de bewoners dan wel wat voor doen. De rol van bewoners wordt, waar dit zinvol is, geregeld door middel van duidelijke spelregels.

De gemeente faciliteert de activiteiten van bewoners en ondernemers waar nodig. Ook Volkshuisvesting zal bewoners, ondernemers, kunstenaars en anderen, die zich melden met goede ideeën, ondersteunen.

De wijkvisie is tot stand gekomen na het houden van rondetafelgesprekken, een workshop, diverse publicaties in de wijkkrant, een ideeënpeiling en een kaartenactie. De wijkvisie is opgedeeld in negen thema's. De thema's nemen u eerst mee naar de mogelijke gewenste situatie in 2022, de 'stip aan de horizon'. Vervolgens zijn de thema's geconcretiseerd in initiatieven die vanuit het huidige gezichtspunt binnen 1 jaar, over ca. 5 jaar of over ca. 10 jaar in gang moeten worden gezet. De actieve partijen in de wijk zullen overleggen over wie deze initiatieven oppakt.

CONVENANT

Het is de bedoeling dat de in de wijk actieve hoofdrolspelers, die gezamenlijk Klarendal 2022 hebben opgesteld, door middel van een convenant verklaren, dat er commitment is over de wijkvisie als de wegwijzer voor de ontwikkelingen in de wijk voor de komende 10 jaar.

De partners evalueren de voortgang van de wijkvisie één keer per jaar. Ze beoordelen welke concrete stappen zijn gezet en welke stappen nog moeten worden gezet. Ook stellen ze op basis van argumenten ambities bij en leggen dit vast.

Daar waar de geschetste kansen zich voordoen, moeten ze worden gepakt. De wijkvisie is daarmee een levend document dat als richtsnoer dient voor de partners.

STABIELE EN PRETTIGE WOONOMGEVING

STIP AAN DE HORIZON

- Mensen die wonen en werken in Klarendal, leven **harmonieus** samen.
- Er komen steeds meer muurschilderingen en kunst-objecten.
- Iedereen is **tevreden over de openbare ruimte en de leefbaarheid**.
- Gevestigden en nieuwkomers gaan goed met elkaar om.
- Er zijn nog maar een paar coffeeshops, gerund door professionele ondernemers. Het uitsterfbeleid is nog van toepassing.
- Er zijn voldoende **betaalbare huur- en koopwoningen** voor Klarendallers met een laag inkomen. Er is ook ruimte voor jonge instromers met een hoger

inkomen.

- De wijk blijft **aantrekkelijk voor nieuwe bewoners**, door de ligging dicht bij het stadscentrum en door de aantrekkelijke stabiele mix van bewoners en ondernemers.
- In veel beeldbepalende en monumentale bebouwing is de bestemming aangepast, zodat **publieksfuncties** mogelijk zijn.
- Bij de verkoop van corporatiewoningen wordt aandacht besteed aan **later onderhoud**.
- De wijk staat landelijk bekend als aantrekkelijke wijk, vanwege het aanwezige winkel-, atelier- en horeca-aanbod, de gezellige atmosfeer en de nabijheid van stadscentrum en parken.

MOGELIJKE INITIATIEVEN

Termijn	Initiatief	Actie
1 jaar	- voortzetten van het programma van muurschilderingen;	gemeente/VHV/ondernemers
	- organiseren van stadswandelingen langs muurschilderingen;	bewoners/ondernemers
	- stimuleren van ontmoetingen tussen verschillende bevolkingsgroepen door markten, festivals, buurtmaaltijden, straatfeesten e.d.;	bewoners/ondernemers/VHV
	- verkoop van huurwoningen in verschillende prijscategorieën, voor verschillende doelgroepen. Handhaven van voldoende goedkope huurwoningen;	VHV
	- verruimen van het bestemmingsplan voor publieksfuncties in beeldbepalende en monumentale panden;	gemeente
	- onderzoek naar de vestiging van publieksfuncties in beeldbepalende gebouwen, b.v. een pannenkoekenhuis in de molen;	ondernemers/gemeente/VHV
	- opstellen van een keuzepakket voor toekomstig onderhoud bij te verkopen corporatiewoningen.	VHV
5 jaar	- effectueren van het uitsterfbeleid coffeeshops;	gemeente
	- voortgaand proces van verkoop van huurwoningen in verschillende prijscategorieën, voor verschillende doelgroepen. Handhaven van voldoende goedkope huurwoningen.	VHV
10 jaar		

HET GAAT DE MENSEN GOED

STIP AAN DE HORIZON

- Er is voldoende **ouderenhuisvesting en zorgaanbod** op wijkniveau. Er is, in de wijk of daar vlakbij, een woonzorgcomplex gerealiseerd.
- Bij een behoefte aan zorg wordt goed ingegrepen. Het zorgaanbod is optimaal.
- Er is een **mantelzorgloket** en een loket voor **burenhulp**, kleine klusjes en zorg, op basis van ruil zonder kosten. Op deze manier doet bijna iedereen mee in de samenleving.
- Nieuwe bewoners blaken van energie en haken snel aan op de samenleving in de wijk.
- Het aandeel werkzoekenden is door **geïntegreerde aanpak** door participatiecoaches en leerwerkprojecten teruggebracht tot minimaal het niveau van het stedelijk gemiddelde.
- Het aandeel huishoudens met **schulden- en armoedeproblematiek daalt** gestaag, door gerichte inzet van participatiecoaches, het Budget Advies Centrum en het maatschappelijk werk.
- Het gemiddelde inkomen is gestegen.
- **Bewonersinitiatieven** worden door de gemeente ondersteund. De moppercultuur is doorbroken. Positief en constructief denken en handelen wordt beloond.

MOGELIJKE INITIATIEVEN

Termijn	Initiatief	Actie
1 jaar	- nieuwe woningen zijn zoveel mogelijk geschikt voor ouderen;	VHV/ontwikkelaars/ gemeente
	- in kaart brengen van zorgbehoefte, zorgaanbod, schuld- en armoedeproblematiek, 'achter de voordeur' en de daarbij horende geldstromen;	gemeente
	- verder uitbouwen van mantelzorg- en burenhulploket in het MFC;	bewoners/gemeente
	- registreren en koppelen van vraag en aanbod van stageplaatsen, leerwerkplaatsen, herintredersplaatsen;	gemeente/2Switch/ ondernemers/scholen
	- Burgerinitiatieven belonen met b.v. waardebonnen bij winkels in de wijk.	bewoners/ondernemers/ gemeente
5 jaar	- realisatie van een woonzorgcomplex in of bij de wijk.	zorginstelling/corporatie
10 jaar		

GOEDE VOORZIENINGEN IN DE BUURT

STIP AAN DE HORIZON

- De wijk heeft goede **sociale- en culturele ontmoetingsplaatsen**, zoals bouwspelaars de Leuke Linde, het Kazerneplein, Cultuurpodium de Kazerne, het MFC, de Klarendalse Molen en (twee)jaarlijkse culturele manifestaties van stedelijke allure, zoals Wijken voor Kunst, de Nacht van de Mode, de Modebiënnale en de Klarenmarkt. De wijkkrant heeft een belangrijke rol bij de informatievoorziening. De voorzieningen zijn divers en sluiten aan bij de verschillende groepen in de wijk.
- Het Huis van de Sport bij het MFC en het Sportpunt functioneren goed.
- De **wijkschool** functioneert uitstekend. Er wordt aantrekkelijk en goed onderwijs gegeven. De ouders maken reclame voor de school. De wijkschool wordt daardoor

door meer dan 75% van de Klarendalse kinderen bezocht. De wijkschool biedt de kinderen een optimale kans om door te stromen naar het voortgezet onderwijs.

- Door het jongeren netwerk is er bijna **geen schooluitval**. Er is voor jongeren voldoende te doen.
- Door het project 'Vreedzame Wijk' verbetert de basishouding en het **gedrag in de wijk**.
- De verspreid in de wijk liggende pleintjes bieden ruimte voor ontmoeting en ontspanning.
- Het gezondheidscentrum, wijkverpleging en verslavingszorg werken effectief samen.
- De wijk kent een aantal leuke **themawandelingen**, zoals het Modekwartier, beeldbepalende panden, muurschilderingen en de sociaalhistorische locaties (markante bewoners, drugsopstand, de stadsvernieuwing).

MOGELIJKE INITIATIEVEN

Termijn	Initiatief	Actie
1 jaar	- uitbouwen sport- en fitnessprogramma;	ondernemers/gemeente
	- opvoeren actief PR-beleid Kunstrijk;	wijkschool/gemeente
	- actief beleid om schooluitval te voorkomen;	instellingen/gemeente
	- uitzetten themawandelingen;	ondernemers/bewoners
	- leggen van herdenkingstegels bij bijzondere plekken in de wijk.	bewoners/gemeente
	- actief beleid om jongeren aan de buurt te binden	instellingen/gemeente
5 jaar		
10 jaar		

SCHOON, HEEL EN VEILIG

STIP AAN DE HORIZON

- Bewoners, gemeente, instellingen, woningcorporaties en ondernemers zorgen gezamenlijk voor een goede kwaliteit van de openbare ruimte. Bewoners voeren **zelf onderhoud en beheer** van de openbare ruimte uit, gefaciliteerd door professionals. Ook de achterpaden en andere minder zichtbare delen van de wijk, zijn schoon, heel en veilig.
- Overlast van hondenpoep is teruggedrongen.
- Asociaal gedrag wordt collectief afgewezen.
- Één keer per maand wordt een **wijkschoonmaakdag** gehouden. De deelnemers worden beloond met

waardebonnen bij winkeliers en ondernemers in de wijk.

- De wijk beschikt over een **steunpunt voor politie** en handhaving. Het gevoel van veiligheid ligt boven het stedelijk gemiddelde. Door het project Blauw op Straat zijn politie en handhavers bereikbaar op straat aanwezig.
- Door het Overlast- en Zorgoverleg is de **overlast beperkt**.
- De inrichting van de wegen bevordert **rustig rijgedrag**.

MOGELIJKE INITIATIEVEN

Termijn	Initiatief	Actie
1 jaar	- experimenteren met nieuwe vormen van onderhoud en beheer van de openbare ruimte met een grotere rol voor bewoners en ondernemers;	bewoners/ondernemers/ gemeente
	- aanschaf van een 'stoere' poepzuiger, bemand door vrijwilligers;	bewoners/ondernemers/ gemeente
	- instellen van strikte handhaving m.b.t. hondenpoep;	gemeente
	- ter beschikking stellen van vuilknijpers, zakken e.d.;	gemeente/bewoners
	- organisatie van een maandelijkse wijkschoonmaakdag;	bewoners/gemeente
	- organisatie van een zelfbeheerbeloningssysteem: straatprijzen, een bijdrage voor het straatfeest, waardebonnen bij winkels in de wijk e.d.;	bewoners/ondernemers
	- ontmoedigende artikelen over asociaal gedrag, positieve artikelen over gewenst gedrag in de wijkkrant;	bewoners
	- direct schoonmaken van graffiti.	bewoners/gemeente
5 jaar	- aanleg van speciaal ingerichte hondenuitlaatplekken 'nieuwe stijl' met afvalbakken en zakjes.	
10 jaar		

STERKE WIJKECONOMIE

STIP AAN DE HORIZON

- Het **Modekwartier** heeft een gemeenschappelijke marketing, verkoop en financiering met **Arnhem Modestad**. Het Modekwartier werkt intensief samen met de Modebiënnale. Arnhem trekt hierdoor veel bezoek uit binnen- en buitenland.
- Het Modekwartier is uitgebreid met het gebied bij het Velperpoortstation, Sonsbeeksingel en het Elly Lamakerplantsoen (vroeger bekend als het Putplein).
- De aansluiting van het Modekwartier op het stadscentrum is sterk verbeterd na de verbetering van de noordwand van de **Van Muijwijkstraat** tussen de Jansbuitensingel en de Hommelstraat. Het gebouw van 3D op de hoek van de Hommelstraat, met het daarnaast gelegen terras, is een grote aanwinst voor de stad. Ook de relatie met de Steenstraat en Spijkerkwartier is goed.
- Er is meer **diversiteit** in het Modekwartier ontstaan,

door de vestiging van niet-modegerelateerde creatieve bedrijven, 'laagdrempelige' en alternatieve winkels, mode voor mannen, een reparatieservice, een buurtrestaurant/volkskoffiehuus en een goedkoop warenhuis in het winkelcentrum.

- Er is een **Modemagazijn**, met collectieve verkoop- en netwerkfaciliteiten.
- Er zijn **leerwerkprojecten** en een **wijkwerkplaats** voor herintreders en startende ondernemers.
- De mogelijkheden van de **circulaire economie** (investeringen betalen zich terug) in plaats van structurele subsidiestromen, worden optimaal in praktijk gebracht. De waarde van het vastgoed stijgt. Dit heeft een gunstig effect op de investeringsruimte.
- De langzaam verkeersroute langs Robbers & van den Hoogen is sterk opgewaardeerd als toegangsroute van de wijk.

impressie terras aan de noordzijde van de Van Muijwijkstraat

Sonsbeeksingel als onderdeel van het Modekwartier

MOGELIJKE INITIATIEVEN

Termijn	Initiatief	Actie
1 jaar	- structurele afstemming Modebiënnale, Arnhem Modestad en Modekwartier;	gemeente/ondernemers
	- onderzoek naar locatie Modemagazijn;	ondernemers/VHV
	- planvorming verbetering noordwand Van Muijwijkstraat;	gemeente/Portaal
	- positieve houding t.o.v. de vestiging van nieuwe bedrijven e.d.;	gemeente
	- constant proces van geschikt maken van panden voor ondernemers;	VHV/ondernemers
	- organisatie van vraag en aanbod van leerwerkprojecten, opzetten wijkwerkplaats;	scholen/2Switch/ondernemers
	- inzichtelijk maken van de geldstromen in de wijk op het gebied van zorg en welzijn, onderwijs en economie;	gemeente
	- opwaardering route langs Robbers & van den Hoogen.	gemeente
5 jaar	- realisatie van Modemagazijn;	ondernemers/VHV
	- uitbouw Modekwartier. Het Modekwartier staat inmiddels op eigen benen.	ondernemers/gemeente/VHV
10 jaar		

VELPERPOORTSTATION - SONSBEEKSELINGEL

STIP AAN DE HORIZON

- Het Velperpoortstation vormt, naast de hoofdtoegangsroute via de Hommelstraat, een belangrijke tweede toegangspoort tot het Modekwartier en Klarendal. De directe omgeving van het station is sterk verbeterd door een **breed spoorwegviaduct** met daaronder plaats voor expositieruimte. Door het oude Velperpoortstationnetje te verplaatsen is ook ruimte voor fietsverkeer en de vrije busbaan ontstaan bij de Velperweg.
- Aan het westelijk einde van de perrons van het station zijn trappen en een tunneltje gemaakt, waardoor Klarendal een directere **aansluiting op het station** heeft gekregen.
- De hoek van de Sonsbeeksingel en Rosendaalsestraat is een **visitekaartje** van de wijk en het Modekwartier. Hier begint Arnhem's meest authentieke en leuke woonwijk.

impressie Velperpoortstation gezien vanaf het zuiden

impressie viaduct

impressie hoek Sonsbeeksingel-Rosendaalsestraat: oud

impressie hoek Sonsbeeksingel-Rosendaalsestraat: nieuw

MOGELIJKE INITIATIEVEN

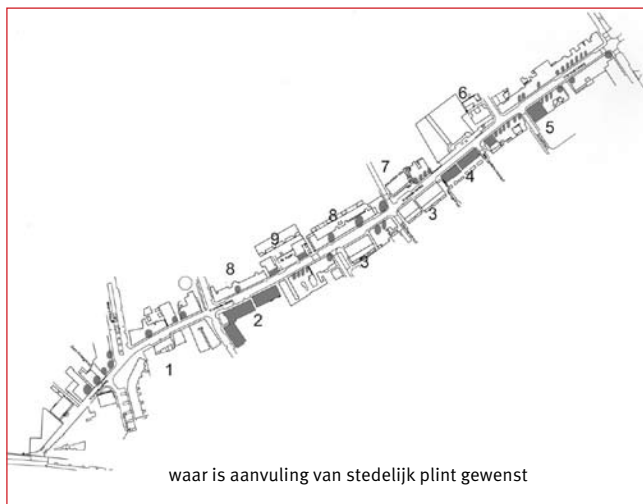
Termijn	Initiatief	Actie
1 jaar	- overleg met Prorail over plannen bij Velperpoortstation;	gemeente/bewoners
	- locatiestudie naar verplaatsing van het oude Velperpoortstationnetje;	gemeente/Prorail
	- planvorming over verbetering gebouw op de hoek Sonsbeeksingel/Rosendaalsestraat;	VHV/gemeente
	- bestemmingsplan aanpassen aan de nieuwe functie van het gebouw op de hoek Sonsbeeksingel/Rosendaalsestraat.	gemeente
5 jaar	- oplevering gebouw op de hoek Sonsbeeksingel/Rosendaalsestraat.	VHV
10 jaar	- opening viaduct Velperpoortstation.	

KLARENDALSEWEG / KLARENDALSEPLEIN

STIP AAN DE HORIZON

- De appartementen op de begane grond langs het **mid-dendeel** van de Klarendalseweg, zijn hier en daar gewijzigd in winkelruimtes, vooral op de meest beeldbepalende plekken.
- Tegenover het winkelcentrum is een nieuw **Klarendalseplein** gemaakt. In de nieuwbouw is een Modemagazijn, galeries, een badhuis en woningbouw opgenomen. De bestaande supermarkt in het winkelcentrum

is uitgebreid. Onder de nieuwe bebouwing en het plein is een **parkeergarage** aangelegd voor bewoners en bezoekers. Het plein biedt ruimte voor de weekmarkt en een braderie. Het Klarendalseplein is hiermee een **stadsplein**, terwijl het Kazerneplein een rol speelt bij evenementen, sport en recreatie. De locatie van de sporthal is gebruikt voor nieuwbouw van woningen ten behoeve van de bewoners van de gesloopte woningen.

waar is aanvulling van stedelijk plint gewenst

fase 1 - sloop sporthal/nieuwbouw van rijenwoningen

fase 2 - Klarendalseplein

impressie Klarendalseplein

MOGELIJKE INITIATIEVEN

Termijn	Initiatief	Actie
1 jaar	- planvorming winkels en bedrijfjes in de stadsvernieuwingsappartementen langs het middendeel van de Klarendalseweg;	VHV
	- ideevorming over Klarendalseplein – sporthal.	gemeente/VHV/bewoners/ondernemers
5 jaar	- start bouw Klarendalseplein.	ontwikkelaar
10 jaar		

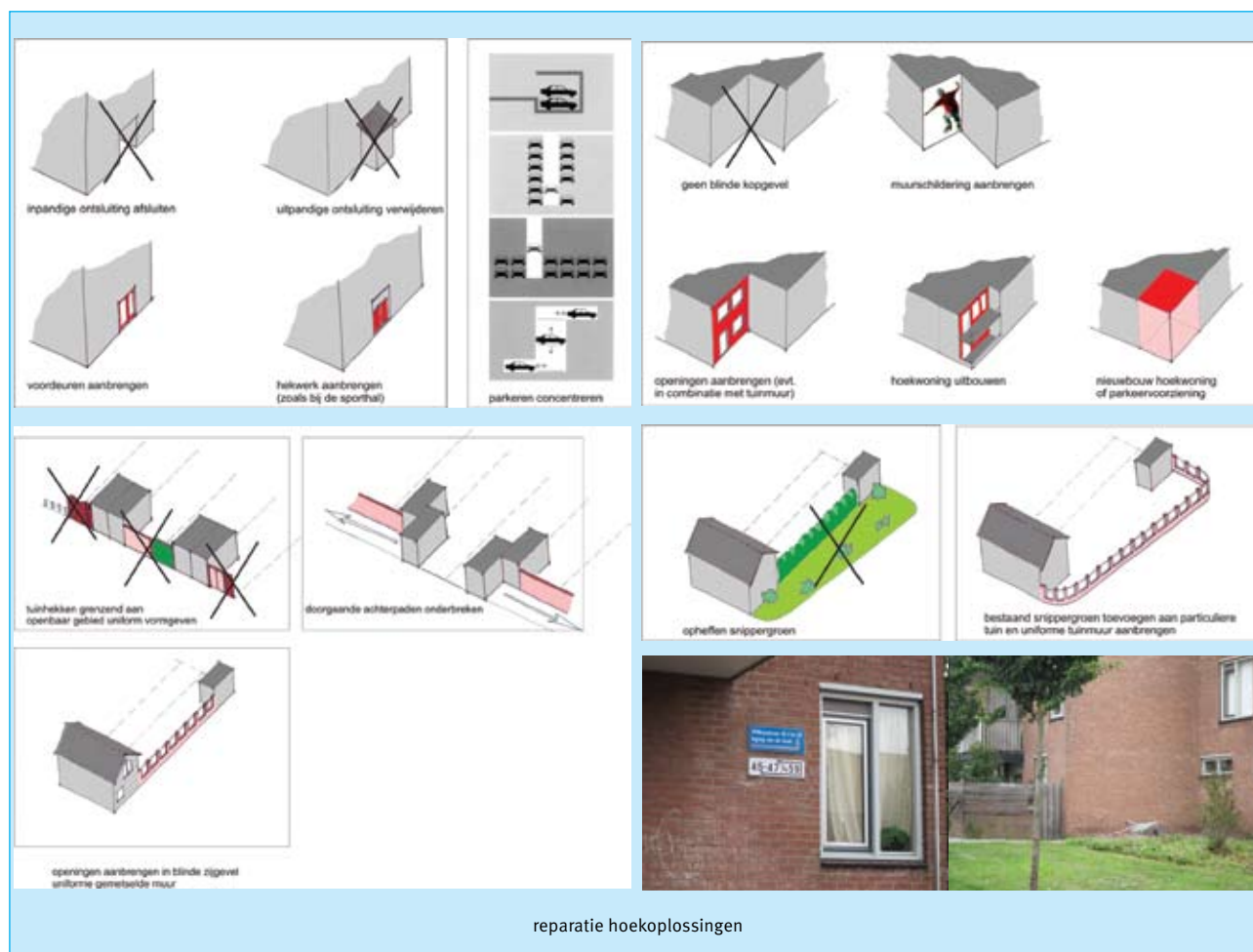
VERBETERING STADVERNIEUWINGSGBIEDEN

STIP AAN DE HORIZON

- Stap voor stap zijn de slechte aansluitingen tussen de verschillende stadvernieuwingsprojecten verbeterd. Op een aantal plekken is de **ontsluiting van woningen** gewijzigd, zijn voor- en achterkanten omgewisseld en is het gebruik van de buitenruimte aangepast (tuin, perk, verharding) in combinatie met **grondruil** tussen woningcorporatie en gemeente. Woningen die werden ontsloten via 'achterpaden' hebben nu hun voordeur aan de voorzijde. De voorgevelrooilijn van enkele woon-

blokken is aangepast, zodat er minder insprongen of uitsteeksels naar voren zijn.

- De buurten zijn in nauw overleg met de bewoners veel **kleurrijker** geworden.
- Onduidelijke hoekoplossingen zijn verbeterd. Blinde muren hebben ramen gekregen of zijn beschilderd of voorzien van gevelgroen. De verbeteringen hebben geleid tot een nieuw icoon van Klarendal: een kleurrijke kunst-route door Klarendal.

MOGELIJKE INITIATIEVEN

Termijn	Initiatief	Actie
1 jaar	- keuze van de drie slechtste plekken in de stadvernieuwingsgebieden, met name in het gebied Johannastraat-Willemstraat;	bewoners/VHV
	- organiseren van een prijsvraag voor muurschilderingen.	bewoners/VHV
5 jaar	- oplevering van de eerste verbeterprojecten;	VHV
	- keuze van de volgende serie slechte plekken.	bewoners/VHV
10 jaar	- voortgaand proces van verbeteringen.	VHV/bewoners

EEN DUURZAME WIJK

STIP AAN DE HORIZON

- Klarendal is een duurzame en bijna **energie neutrale wijk**. De energievoorziening op woning- en wijkniveau is verbeterd door isolatie van de woningen, zonneboilers, zonnecollectoren en kleine windmolentjes. Hiervoor is een systeem van **gezamenlijke inkoop** van isolatiematerialen en installaties opgezet. Voor de bewoners zijn de **woonlasten sterk gedaald**. De woningcorporatie speelt een belangrijke rol als leverancier van ‘woning, energie en beheer’. De bureaucratische belemmeringen zijn opgelost. Je hoeft geen ‘wereldverbeteraar’ of ‘geitenwollensok’ te zijn om enthousiast te worden.
- In de wijk en er direct omheen zijn de mogelijkheden voor **stadslandbouw** benut. Hierdoor is er een betaalbare en gezonde **voedselvoorziening** en zijn er fantastische **buurtmaaltijden**, waar de eigen producten worden genuttigd. De gemeentewerf

aan de Bosweg is de grote trekker voor de omliggende wijken. Kinderen uit Klarendal weten de weg te vinden naar dit centrum. Groene achtertuinen, zoals achter het Noordpad, zijn benut als **kruident- of moestuin**. Sommige platte daken zijn voorzien van hekwerken en een aardlaag en floreren als moestuin.

- De opwarming van de wijk wordt tegengegaan door platte daken te voorzien van een **sedumlaag**, moestuin of witte dakbedekking. **Gevelgroen** komt veel voor.
- De wijk heeft een gescheiden rioleringsstelsel. Het hemelwater wordt zoveel mogelijk opgevangen in regenwatertanks en benut voor de planten, het doorspoelen van het toilet en de wasmachine.
- De bestaande woningen zijn, waar redelijkerwijze mogelijk, toegankelijk gemaakt voor ouderen en mensen met een beperking. De conditie van de woningen is overal op peil.

MOGELIJKE INITIATIEVEN

Termijn	Initiatief	Actie
1 jaar	- opzetten van isolatie- en installatieprogramma om de wijk energieneutraal te maken;	gemeente/VHV/bewoners
	- overleg met gemeente over ombouw van Gemeentewerf aan de Bosweg tot Centrum voor stadslandbouw en educatie;	gemeente/CASA
	- overleg met de bewoners rond het binnenterrein achter het Noordpad over de aanleg van moestuinen.	gemeente/VHV/bewoners
5 jaar	- aanleg van een stadstuin.	gemeente/VHV
10 jaar		

KLARENDAL 2022, EIGENZINNIG EN ONDERNEMEND

COLOFON

Opdrachtgever:

- Gemeente Arnhem

De wijkvisie is een coproductie van:

- Bewonersgroep Klarendal
- Gemeente Arnhem
- woningcorporatie Volkshuisvesting

Werkgroep Klarendal 2022:

- Charly Tomassen (gemeente Arnhem, programmaleider)
- Saskia Moester (gemeente Arnhem, wijkmanager)
- Rob Kligen (Rijnstad)
- Brandy de Bruin (secretariaat wijkwinkel)
- Marian Kruining (bewoner)
- Monita Polman (bewoner)
- Christel Krebber (Volkshuisvesting)

Opdrachtnemer/adviseur:

- Peter Koelewijn - K3 architectuur en stedenbouw B.V, www.k3architectuur.nl

Vormgeving:

- Shay Karniel, Arnhem, www.shay.nl

Fotografie:

- Zefanja Hoogers, Arnhem, www.zefanja.nl

september 2012

